

Osnovi programiranja

2023/24

Promenljive

- Promenljive ili varijable su objekti čija vrednost može biti promenjena tokom izvršavanja programa. Svaka promenljiva koja se koristi u programu mora biti prethodno deklarirana.
- Deklaracijom promenljive ne mora da se deklariraju i njena vrednost, već samo tip podatka koji će u njoj biti smešten. Na osnovu navedenog tipa podatka svakoj promenljivoj se dodeljuje memoriski prostor odgovarajuće veličine u kome će biti upisana vrednost promenljive.
- Dodeljivanje odgovarajućeg memorijskog prostora (alokacija) se obavlja prilikom pokretanja programa ili potprograma, a njegova pozicija i veličina se ne mogu menjati tokom izvršenja, pa se iz tog razloga ovaj način alokacije naziva **statička alokacija**. Pored ovakvog načina dodeljivanja memorije postoji i **dinamička alokacija**, koji omogućava alokaciju memorije određene veličine u bilo kom trenutku tokom izvršavanja programa.

Promenljive

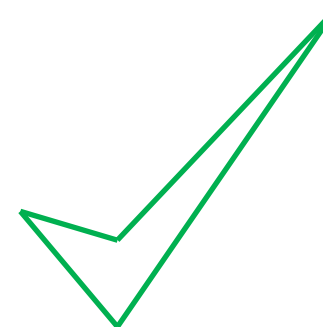
- Sve konstrukcije se grade od skupa osnovnih simbola jezika koji čine slova, cifre i specijalni znaci.

Alfa ana_voli_milovana

ALFA Vrlo_dugacko_a_moze_i_duze

Alfa _ne_preporucuje_se

X55_123 datum_rodjenja

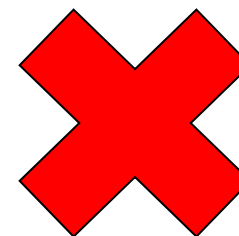

13a55 - prvi znak ne sme da bude cifra

Alfa,beta - znakovi interpukcije nisu dozvoljeni

x-z - operatori nisu dozvoljeni

Int - rezervisane reči nisu dozvoljene

Izrazi

- Izrazi su kombinacije simbola koje definišu poredak i način izračunavanja neke vrednosti korišćenjem:
 - operanda (konstante, promenljive, funkcije)
 - operatora
 - oblik zagrada
- Operatori definišu koje je operacije potrebno izvršiti nad operandima, a zagrade definišu redosled vršenja tih operacija.
- U slučajevima kada redosled vršenja operacija nije određen zagradaama, primenjuju se pravila o prioritetu operacija

Operatori	Prioriteti	Asocijativnost	
++ -- () [] . -> (type){list}	1 (najveći)	Sa leva na desno	
++ -- + - * & sizeof ! ~ (type)	2	Sa leva na desno	
* / %	3	Sa leva na desno	
- +	4		
<< >>	5		
< <= > >=	6		
== !=	7		
&	8		
^	9		
	10		
&&	11		
	12		
?:	13		Sa leva na desno
= += -= *= /= %= <<= >>= &= ^= =	14		
,	15	Sa leva na desno	

Operatori

- Nad svim tipovima podataka moguće je izvršiti određene operacije. Operacija preslikava konačan skup podataka (operande) u konačan skup podataka (rezultate).
- **Operatori** definišu operacije koje je potrebno izvršiti nad operandima da bi se dobio rezultat.

Operacije nad celobrojnim (int) tipom podataka

- Nad celobrojnim operandima se mogu izvoditi sledeće operacije koje daju celobrojni rezultat
- Operacije *, / i % imaju viši prioritet od operacija + i -. Operacije istog prioriteta se izvršavaju sa leva na desno.

Operator	Operacija
*	Množenje
/	Celobrojno deljenje
%	Ostatak pri celobrojnom deljenju
+	Sabiranje
-	Oduzimanje
++	Uvećava vrednost za jedan
--	Umanjuje vrednost za jedan
<<	Bitovsko pomeranje u desno
>>	Bitovsko pomeranje u levo
~	Bitovski komplement
&	Bitovska konjunkcija
	Bitovska disjunkcija
^	Bitovsko XOR

Operacije nad celobrojnim (int) tipom podataka

$$3 * 7 = 21$$

$$15 / 2 = 7$$

$$15 \% 2 = 1$$

$$4 + 9 = 13$$

$$4 - 9 = -5$$

$$-4 + 9 = 5$$

$$3 * 7 / 5 \% 3 = 1$$

$$3 + 2 * 4 - 2 * 5 = 1$$

$$5++ = 6$$

$$++5 = 6$$

$$5-- = 4$$

$$--5 = 4$$

$$16 \gg 1 = 8$$

$$16 \ll 1 = 32$$

$$17 \& 9 = 1$$

$$17 | 9 = 25$$

$$\sim 16 = -17$$

$$16 \wedge 4 = 20$$

Operacije nad realnim tipovima (float, double, long double) podataka

- Operacije * i / imaju viši prioritet od operacija + i -. Operacije istog prioriteta se izvršavaju sa leva na desno.
- Pri radu sa realnim brojevima treba voditi računa o tome da se oni u memoriji ne beleže apsolutno tačno, već sa određenom tačnošću (određenim brojem decimalnih mesta). Iz tog razloga su i rezultati operacija nad realnim brojevima približni.

Operator	Operacija
*	Množenje
/	Deljenje
+	Sabiranje
-	Oduzimanje

$$3.47 * 7.21 = 25.0187$$

$$8.0 / 2.0 = 4.0$$

$$1.0 / 3.0 = 0.3333333$$

$$1.0 / 3.0 * 3.0 = 0.9999999$$

$$2.71 + 6.525 = 9.235$$

$$-7.812 - 0.1 = -7.912$$

$$6.17 + 2.14 * 3.81 - 4.5 = 9.8234$$

Operacije nad logičkim (bool) tipom podataka

- Operacija ! ima viši prioritet od operacija && i ||.
- Operacije istog prioriteta se izvršavaju sa leva na desno.

Operator	Operacija
!	negacija
&&	Konjukcija
	Disjunkcija
~	Bitovski complement
&	Bitovska konjukcija
	Bitovska disjunkcija
^	Bitovsko XOR

p	q	!p	p&&q	p q	p^q
netačno	netačno	tačno	netačno	netačno	netačno
tačno	netačno	netačno	netačno	tačno	tačno
netačno	tačno	tačno	netačno	tačno	tačno
tačno	tačno	netačno	tačno	tačno	netačno

Relacijski operatori

- Relacijski operatori omogućavaju poređenje dva operanda istog tipa, a dobijeni rezultat je logičkog tipa.
- Iako su celi i realni brojevi formalno različiti tipovi podataka, korišćenjem relacijskih operatora moguće ih je međusobno porediti.

Operator	Operacija
==	Jednako
!=	Različito
>	Veće
<	Manje
>=	Veće ili jednako
<=	Manje ili jednako
Operatori nad logičkim tipom	
==	Ekvivalencija
!=	Ekskluzivna disjunkcija
<=	Implikacija
Operatori nad skupovima	
==	Jednakost skupova
!=	Različitost skupova
<=	Podskup
>=	Nadskup

Relacijski operatori

- Relacijski operatori su najnižeg prioriteta i obavljaju se tek pošto se prethodno obave svi aritmetički operatori.
- U slučaju primene navedenih operatora na znakovni tip podatka, rezultat se dobije poređenjem njihovih ASCII kodova, tj. njihovih pozicija u ASCII tabeli. Tako je rezultat relacije 'A' < 'C' jednak tačno, pošto je ASCII kod znaka 'A' 65, a znaka 'C' 67.

Izraz	Vrednost
$5 \leq 0$	netačno
$(2*2) \neq (3*3)$	tačno
<code>true < false</code>	netačno
$(5 > 0) > (5 < 0)$	tačno
$(5 > 0) == (5 \neq 0)$	tačno
$(5 < 7) \&\& (7 < 9) \leq (9 < 5)$	netačno
<code>'C' < 'M'</code>	tačno

Matematičke funkcije

- Pored operacija za koje su definisani operatori, postoje i operacije koje se mogu izvršiti korišćenjem standardnih matematičkih funkcija.
- Da bi smo koristili ove matematičke funkcije potrebno je da u program uključimo biblioteku *math.h*, tako što na početku programa navedemo **#include <math.h>**.
- Argument funkcije može biti promenljiva i/ili izraz odgovarajućeg tipa.
- Funkcije se u izrazima koriste na sličan način kao i operatori, sa tom razlikom što se, umesto znaka koji predstavlja operaciju, navodi naziv funkcije, a zatim odgovarajući argument u zagradama.

Funkcija	Operacija	Tip argumenta	Tip rezultata
$\text{acos}(x)$	arkus kosinus za vrednost x	double	double
$\text{asin}(x)$	arkus sinus za vrednost x	double	double
$\text{atan}(x)$	arkus tangens za vrednost x	double	double
$\text{atan2}(y, x)$	arkus tangens u radijusu y/x jer prepoznaje kvadrant	double	double
$\text{cos}(x)$	kosunus od x	double	double
$\text{cosh}(x)$	hiperbolički kosunus od x	double	double
$\text{sin}(x)$	sinus od x	double	double
$\text{sinh}(x)$	hiperbolički sinus od x	double	double
$\text{tanh}(x)$	hiperbolički tangens od x	double	double
$\text{exp}(x)$	vraća vrednost e podignutu na stepen x	double	double
$\text{log}(x)$	prirodni logaritam broja x	double	double
$\text{log10}(x)$	logaritam sa osnovom 10	double	double
$\text{pow}(x, y)$	vraća vrednost x podignutu na stepen y	double, double	double
$\text{sqrt}(x)$	koren od x	double	double
$\text{ceil}(x)$	zaokružuje broj x na veću ili jednaku vrednost	double	double
$\text{fabs}(x)$	apsolutna vrednost od x	double	double
$\text{floor}(x)$	zaokružuje broj x na manju ili jednaku vrednost	double	double
$\text{fmod}(x, y)$	ostatak pri deljenju broja x brojem y	double, double	double

Operator dodele

- Operator dodele je operator koji određenoj promenljivoj (levi operand) dodeljuje vrednost izraza sa desne strane (desni operand).
- Dodeljivanje se vrši tako što se prvo izračuna vrednost izraza sa desne strane operatora, a zatim se ta vrednost upisuje u memorijsku lokaciju promenljive sa leve strane operatora.
- Tip vrednosti izraza na desnoj strani mora odgovarati tipu promenljive kojoj se vrednost dodeljuje. Jedini izuzetak je dodeljivanje celobrojnog izraza realnoj promenljivoj.

```
a = 7;
```

```
i = i+1;
```

```
suma = suma+broj;
```

```
radijani = stepeni*PI/180.0;
```

```
dobar = (ocena>=2.5) && (ocena<3.5);
```

```
ime = "Pera";
```

Naredbe

- Naredbe ili komande su elementi programa koji nalažu računaru da izvrši određenu akciju.
- Naredbe su međusobno razdvojene znakom ;. Naredbe se u C-u mogu podeliti na neizvršne i izvršne.
 - U neizvršne naredbe spadaju naredbe za definisanje i deklarisanje svega što će biti korišćeno u programu.
 - Izvršne naredbe čine "radni" deo programa i u njih spadaju aritmetičko-logičke, upravljačke i ulazno izlazne naredbe.

Blokovi naredbi

- Blokovi omogućavaju organizovanje naredbi u funkcionalne celine. Svaki blok naredbi počinje rezervisanim znakom {, a završava se rezervisanim znakom }.
- Sve naredbe u okviru jednog bloka čine celinu i ne mogu se izvršavati odvojeno. Iz tog razloga se svaki blok može posmatrati kao jedna složena komanda.

```
{  
a = 7;  
b = a+1;  
};
```

Komentari

- Koriste se za opis
- Ako je komentar u C-u u jednoj liniji mora da počinje sa //.
- Ako komentar sadrži više linija mora da počunje sa /* i završava sa */.

```
//primer komentara  
{  
a = 7;  
b = a+1;  
};  
/* komentar  
U vise linije */
```

Struktura C programa

- Program sadrži niz naredbi, koje se izvršavaju nad određenim podacima u cilju dobijanja traženog rezultata.
- Kako bi program bio što čitljiviji najbolja praksa je pisanje jedne komande u svakom redu. Komande koje pripadaju određenom bloku treba pisati uvučeno za jednu ili dve pozicije.
- Sličan način pisanja treba koristiti i za ostale podređene strukture, kako bi se jasno označila njihova pripadnost drugoj programskoj strukturi.
- Programe uvek treba razbijati na manje logičke segmente koji čine zasebnu celinu. Promenljivama, funkcijama i ostalim elementima programa treba uvek davati nazive koji označavaju njihovu namenu.
- Program u kome su stvari nazvane pravim imenima je znatno čitljiviji i često ne zahteva dodatne komentare u kodu.

Struktura C programa

- Svaki program se sastoji od:
 - deklaracija labela
 - definicija konstanti
 - definicija tipova
 - deklaracija promenljivih
 - definicija funkcija
- Glavni program (glavna funkcija) počinje rezervisanom reči **main()**, a potom rezervisanim znakom **{**, a završava se rezervisanim znakom **}**.

Zdravo, svete!

- Program koji na ekranu ispisuje tekst “hello, world”

```
#include <stdio.h>

main()
{
    printf("hello, world\n");
}
```

- Program u C-u se sastoji od funkcija i promenljivih
- **main** je osnovna funkcija od koje počinje izvršavanje programa
- Svaki program mora imati **main** funkciju
- Funkcija **main** poziva druge funkcije

C okruženje

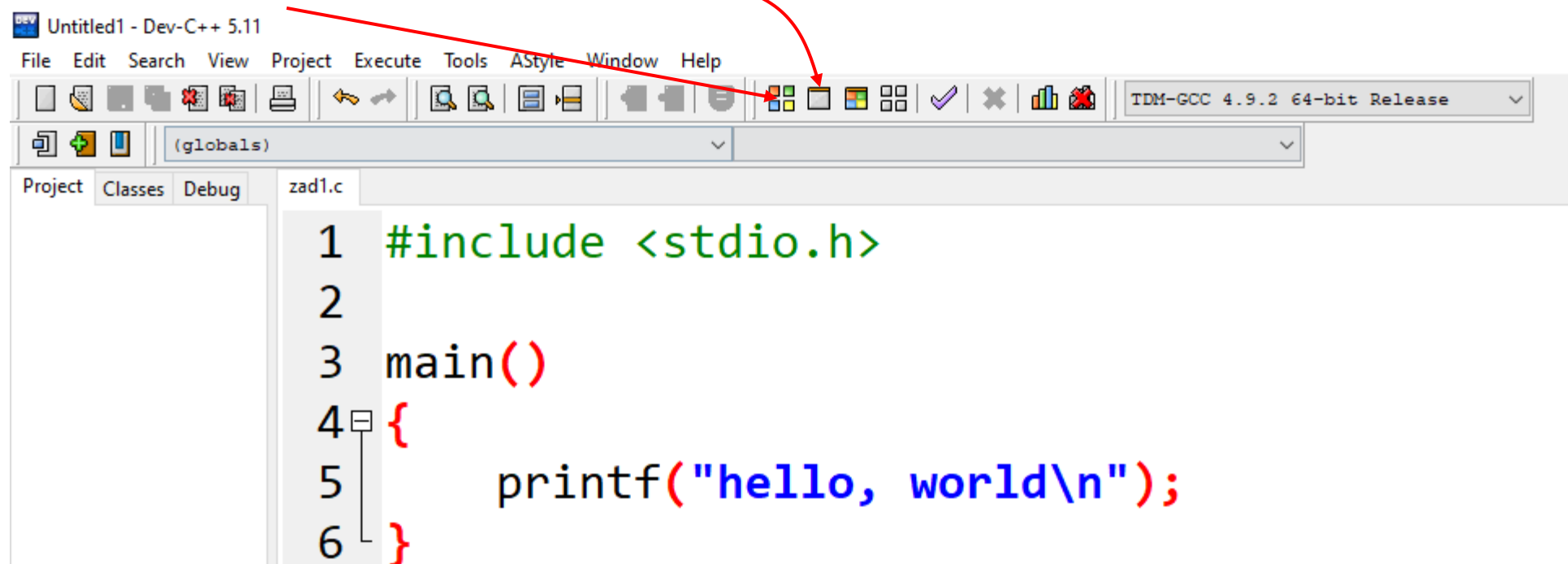
- Zato se naredbe grupišu u program koji je zapisan u datoteci na disku.
 - Programski kod se zapisuje u fajl – skript
 - Ekstenzija fajla je `.c`
- Program se zatim kompajlira i pokreće

Prvi program

- Editor se pokreće iz menija **File**, u okviru osnovnog prozora razvojnog okruženja, izborom opcije **New** -> **Source File**

Po snimanju na disk, u datoteku sa ekstenzijom **.c** (u primeru **zad1.c**), program se kompajlira i pokreće.


```
Untitled1 - Dev-C++ 5.11
File Edit Search View Project Execute Tools AStyle Window Help
TDM-GCC 4.9.2 64-bit Release
(globals)
Project Classes Debug zad1.c
1 #include <stdio.h>
2
3 main()
4 {
5     printf("hello, world\n");
6 }
```